№ 25. ՅՈՒՆԻՍԻ 26. **1875** ՅՈՒՆԻՍԻ 26. № 25.

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 5 րուբլ, կէս տարվանը 3 րուբլ։

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը և պ. Ղամազեանի խանութում։

Օտարաքաղաքացիք գրվում են ուղղակի
Тифлисъ, Редакція „Мшакъ."

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 9—12 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն լեզվով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառից մի կոպէկ։

ԴԱՐՁԵԱԼ ԽՆԴՐՈՒՄ ԵՆՔ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻՑ ՇՈՒՏՈՎ ՀԱՍՑՆԵԼ ՄԵԶ «ՄՇԱԿԻ» ՏԱՐԵԿԱՆ ՎՃԱՐԸ։

ՅՈՒՆԻՍ ԱՄՍԻՑ ՍԿՍԱԾ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆՔ „ՄՇԱԿԻ" ԿԷՍ ՏԱՐՎԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ.—ԳԻՆՆ Է 3 ՌՈՒԲԼ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Տորոնի հարցը։—Ներքին տեսութիւն։ Միօրական ժողովրդագրութիւն։ Թիֆլիսի գիմնազիայի հարցաքննութիւնները։ Նամակ Ալէքսանդրապօլից։ Նամակ Ղզլարից։ Նամակ Խմբատրին։ Ներքին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Յունաստան։ Գերմանիա։ Անգլիա։ Իտալիա։ Սպանիա։ Նամակ Գերմանիայից։—Յայտարարութիւններ։—Տեղեկացոյց։—Բանասիրական։ Նամակ Փարիզից։

ՏՈՐՈՆԻ ՀԱՐՑԸ

Տորոնի մշակութեան անկումն մեծ տնտեսական հարուած է տալիս կովկասեան արդիւնագործութեան, մանաւանդ արևելեան Կովկասին։

Դեռ 1868 թւին „Հայկական Աշխարհի" մի աշխատակից, Գրիգոր Արծրունի, Թարգման դառնալով պրօֆէսոր Պէցոլդի մաքերի, զգուշացնում էր մեր տորոնատէրերին, թէ ամենքը ով որ մի կոպէկ ունեն դրամում տորոնի մշակութեան վրա չընկնեն։ Դեռ այն ժամանակ չէր խօսվում ալիզարինի մասին, բայց և այնպէս տորոնի մշակութիւնը առանց դրամագլխի, և անչափ շատ, աւելի քան թէ երկիրը պահանջում էր, կասկածել էր տալիս որ ընդհանուր չքաւորութեամբ պիտի վերջացնեն մեր տորոնատէրերը։

Նոքա չը լսեցին նախազգուշութիւնները։ Ո՞վ էր այն ժամանակ լրագիր կարդում։ Նոքա չը հետևեցին և ժամանակի առաջադիմութեանը։

Այժմ ալիզարինի մրցութիւնը անհիրքելի է, իսկ տորոնը մեր կողմերում մնում է հողի մէջ թաղված։ Տորոնատէրերը ասում են՝ գոնէ այդ հողի մէջ թաղված արմատները հանենք,—յետոյ ինչ լինելու է թող լինի։

Դրամատէրերը փչացան և դեռ փչանալու են։ Բայց ուրիշ կողմից տխրալի և սպառնալի անտեսական երևոյթն այն է որ մշակ դասը, հասարակ աշխատողները, որք բանում էին տորոնի ցանքերի վրա, այն անթիւ լեռնաբնակները մնացին առանց կտոր հացի։

Սպասել մինչև որ ֆաբրիկաներ շինվեն, գուցէ մինչև որ ալիզարինի ֆաբրիկա շինվի,—շատ երկար կը տևի։

Ի՞նչ պիտի անեն լեռնաբնակները, ինչով ճարեն իրանց համար մի կտոր հաց։

Ռուսաց լրագրութիւնը յարուցեց տորոնի վրա պահպանողական մաքս դնելու հարցը։ Տորոնատէրերը ցանկանում են որ գոնէ ժամանակաւորապէս դրվի այդ մաքսը, մինչև հողից կը հանվեն արդէն հողի մէջ գտնվող արմատները։ Իսկ յետոյ, ինչ լինելու է, թո՛ղ լինի....

Այդ օգտաւէտ կը լինէր որպէս մի անցաւոր միջոց թէ գումարատէրերի, թէ մշակ լեռնաբնակ ամբոխի համար որ մնացել է կտոր հացի կարօտ։

Մենք կրկնում ենք՝ սպասել ֆաբրիկաների հիմնելը անհնարին է։ Միակ միջոցն է նոյնը անել ինչ որ արել են Էլզաս-Լօթարինգիայում, ինչպէս տեղեկացանք Գերմանիայից մեզ գրած և նորերումս „Մշակում" տպված նամակից՝ ցանել գայլուկ տորոնի տեղ։

Ինչով պիտի զբաղվէ այժմ լեռնաբնակ ժողովուրդը։

Յայտնի չէ։

Մեր կարծիքով պէտք է գոնէ փորձել գայլուկի ցանելը, եթէ ինչպէս երևում է այդ բոյսը այդքան օգտաւէտ բան է։

Եթէ ոչ ի՞նչ պիտի անէք աշխատանքի անապատ և անմշակ տեղերով, որք կը մնան երբ կը ոչնչանայ բոլորովին տորոնի մշակութիւնը։

Ի՞նչ պէտք է անէք լեռնաբնակ ժողովրդի հետ, երբ նա ոչ մի աշխատանք չի ճարի այդ բոլոր կողմերում....

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՕՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Թիֆլիսի Դումայի մէջ նորերումս յարուցվեցաւ հարց թէ որքան դրամական միջոց պէտք է տրվի քաղաքի գումարներից լինելու Թիֆլիսի միօրական ժողովրդագրութեան վրա։

Մենք այդտեղ աւելորդ ենք համարում մանրամասնաբար մեկնել այդ տեսակ ժողովրդագրութեան օգուտները, որովհետև այդ մասին „Մշակը" անցեալ տարի արդէն խօսել է („Մշակ" № 52. 1874)։ Մենք կասենք միայն մի քանի խօսք աչքի առջև ունենալով որ դեռ կան մարդիկ և մինչև անգամ լուսաւորվածներից, որք չեն հասկանում այդ գործի օգուտը։

Մենք նոյնպէս յիշելու չենք օտար երկիրների մէջ մեծ քաղաքներում արած վիճակագրական աշխատանքները, այլ կը խօսենք միայն Ռուսաստանի մասին։

Ս. Պետերբուրգում 1869 թւին եղած միօրական ժողովրդագրութեան վրա ծախսվել է 22 հազար րուբլ, որ գումարից քաղաքային փողերից տրվել է 6000 րուբլ առաջին անգամ և կրկին 6000 երկրորդ անգամ։ Մոսկվայի մէջ 1871 թ. եղած ժողովրդագրութեան ժամանակ քաղաքը տուել է կէսը, այսինքն 6000 րուբլ։ Ս. Պետերբուրգում ժողովրդագրութեան ժամանակ համարողների թիւը եղել է 400 մարդ, իսկ Մոսկվայում 997։

Այդ տեսակ գործ, ինչպէս մի քաղաքի միօրական ժողովրդագրութիւնը ոչ թէ միայն մի քաղաքի համար ունի մեծ նշանակութիւն, բայց և ինքն տէրութիւնը հետաքրքրված է այդ գործի մէջ և միշտ լրացրել է հարկաւոր գումարը իր սեփական պաշտօնական աղբիւրներից։

Բացի նորանից որ ժողովրդագրութիւնը ցոյց կը տայ թէ որքան բնակիչ ունի Թիֆլիսը, որքան տուն կայ նրա մէջ և այլ ամենահասարակ, ամենահարկաւոր թւանշաններ, բայց և այդ թւանշաններից դուրս բերած եզրակացութիւնները մեծ նշանակութիւն ունեն։

Մեզ յայտնի է որ մինչև այժմ Թիֆլիսը չունի քաղաքի պլան,—և այդ անելը կը լինի այն մասնաժողովի գործը, որ մշակում է և պատրաստում է միօրական ժողովրդագրութեան համար բոլոր պարագաները։

Դեռ հին քաղաքային վարչութեան ժամանակ պատահում էին հետևեալ իրողութիւններ՝ քաղաքիս ամենալաւ մասում յանկարծ գտնում էին մի երեք յարկանի տուն, որի վրա բոլորովին դրած չէր քաղաքային հարկը։ Դեռ ընթերցողները յիշում են թէ երբ որ հարց կար Թիֆլիսում ջրանցք իրագործելու մասին, մենք ասացինք որ Թիֆլիսը չունի մի պլան։ Դիցուք մենք կամենում ենք ջուր անցկացնել և քաղաքացիներին տալ մաքուր և առողջ ջուր աւելի էժան, քան թէ թուլուխչիներ են ծախում, իսկ աղքաբնակութեան մի մասին, այսինքն աղքատ մասին, տալ ջուր ձրիաբար։ Այժմ հարցնում ենք՝ ինչպէ՞ս կարող ենք մենք սահմանել մի վեդրօ ջրի արժողութեան մինիմումը (արժողութեան ամենափոքր չափը), եթէ չը գիտենք որքան բնակիչ կայ Թիֆլիսում, որքան մեծ է չքաւորների համեմատութիւնը բնակիչների ամբողջ թւի մէջ, ինչքան տուն կայ, և ամեն տան մէջ որքան բնակիչ... և այլն։

Քաղաքը, թէ հասարակական, թէ պոլիցիական, թէ առողջապահական, թէ տնտեսական կողմից հարկաւորութիւն ունի պարզ կերպով երևան հանել իր վիճակագրական դրութիւնը։

Այն մասնաժողովը որ մշակել է այդ հարցը, հաշւել է որ Թիֆլիսում ժողովրդագրութիւնը կը նստի ընդամենը 8500 րուբլ։

Մենք հաստատ աղբիւրներից լսել ենք որ կառավարութիւնը այդ ծախսերի մեծ մասը յանձն է առնում և քաղաքից պահանջում է շատ շատ մի երրորդական ամբողջ գումարից։

Ուրիշ քաղաքներում քաղաքը տալիս էր կէսը ամբողջ գումարի։ Իսկ Թիֆլիսում կառավարութիւնը լրացնում է գումարը իր սեփական աղբիւրներից։

Չը պէտք է մոռանալ որ Թիֆլիսում կը լինեն արգելքներ, որք չը կային Ս. Պետերբուրգում և Մոսկվայում։ Այնտեղ տանտէրերը աւելի գրագէտ են, իսկ մեզանում տուած վիճակագրական հարցերին շատերը մեր տանտէրերից գրաւոր կերպով պատասխանել անընդունակ կը լինին։ Այդ պատճառով այդտեղ կը հարկաւորվի աւելի մեծ թիւ համարողների, որ տունից տուն ման գալով մի օրվայ մէջ պէտք է հաւաքեն և գրեն հարկաւոր տեղեկութիւններ, ուրեմն և նրանց այդ աշխատանքի համար վճարել պէտք է։ Այդ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ՓԱՐԻԶԻՑ

Յունիսի 3-ին, 75

Չեմ կարող լռութեամբ անցնել 1874—75 դպրոցական տարուայ դասախօսութիւնները հայագէտ պ. Եզ. Դիւլօրիէի, որի հաւատարիմ լսողներից մէկն էլ ես եմ։ Որքան հնգամանքները կը ներեն կաշխատեմ դասախօսութիւնների նշանաւոր ու հետաքրքիր կէտերը համառօտապէս ներկայացնել «Մշակի» ազնիւ ընթերցողներին։

Պրօֆէսոր Դիւլօրիէի ներկայ ամբողջ տարուայ դասերը կարելի է երեքի բաժանել—գրականական պատմութիւն, համեմատական թարգմանութեան շարունակութիւն *) և աշխարհաբար լեզու։

Սկսենք գրականական պատմութիւնից։

I

Մեսրոպի տառեր հնարելուց առաջ ունէի՞ն արդեօք հայերը տառեր։ Այս հարցի պատասխանը պրօֆէսորը այսօր արդէն վճռված է համարում։

Բաւական է, ասում է նա, յիշել այն անկատար, մոռացուած այբուբենը, որ Մեսրոպը ձեռքին ունէր իր նոր այբուբենը կազմելու ժամանակ, և որին անուանում են Դանիէլեան, փոխանակ ասելու հին հայկական։ Պէտք է աչքի անցնել, աւելացնում է, այն պատմագրների խօսքերը, որոնք միաբերան ակնարկելով հին տառերի գոյութեանը վկայում են մեր ասածին։ Միայն Մովսէս Խորենացու խօսածը այս մասին մեզ բաւական է։

Մի շատ շօշափելի ապացոյց, որ առնելով պրօֆէսորը, եթէ չեմ սխալվում, պ. Մ. Էմինի Խորենացու ընտիր թարգմանութենից մէջ է բերում, ամեն տարակոյս, ասես, փարատում է հին հայկական տառերի գոյութեան մասին։ Եթէ մենք, ասում է Դիւլօրիէն, հաւատ ընծայենք տասներերորդ դարու Վարդան պատմագրին, որ իրօք ցոյց է տալի մեզ հին տառերը, այն ժամանակ, միւս բոլոր պատմագրների ասածները համարեա երկրորդական դեր պիտի խաղան այդ բանի հաստատութեան վաւերացման մէջ. որովհետև կարծես աչքով պիտի տեսնենք այդ տառերը։ Ահա թէ ինչ է ասում Վարդան պատմիչը...» Եւ «զի լեալ էր հայերէն գիր ի հնոյն՝ վկայեցաւ «ի ժամանակս Լևոնի արքայի. զի գտաւ դրամ «մի հայերէն գրով դրոշմեալ զանուն կռապաշտ «թագաւորացն հայկազանց, **) զօրոյ գթերութիւն «ևլից նորս մեր Եղբաս (Մեսրոպ) աստուածա«խառն շնորհօք լցեալ...» Բայց այս բոլորը բաւական չեն, շարունակում է գիտնական պրօֆէսորը, որ կարողանան մեզ պահել հանգիստ համոզմունքի մէջ։ Մի ուրիշ բան կայ։ Լեզուաբանական օրէնքից յայտնի է, որ մի լեզու այնպիսի կատարելութեան հասնելու համար—ինչպէս հայոց լեզուն էր Մեսրոպի օրով—պէտք է զանազան շրջաններից անցնէ. և այդ շրջանները դարեոր ժամանակներ են։

Սուրբ գրքի գեղեցիկ ոճը, կոկուած լեզուն և մի խօսքով գրութեան եղանակը շօշափելի կերպով ցոյց են տալիս մեզ հայոց գրականութեան ճոխութիւնը, հայոց լեզուի հարստութիւնը Մեսրոպի օրերում։ Հայերը այդ շրջանները, որոնց անորոշ ածականը պէտք է տալ, ունեցան կարգով։ Հայերը անշուշտ ունէին նոյնպէս հին հեթանոսական գրականութիւն, որ քրիստոնէութիւնը արմատախիլ արաւ։

Այս հին հեթանոսական գրականութեան գոյութիւնը, պրօֆէսորի խօսքերով, ոչինչ կասկած չէ վերցնում և ոչ ոք էլ չը պէտք է յայտնէ, որովհետև հայերը մինչև քրիստոնէութեան ընդունելը կեանք ունէին, հասարակութիւն էին կազմում և պետական գործերով զբաղուած էին։ Մովսէս Խորենացին մի տեղ ասում է թէ... „այժմ գիւղից և գաւառաց ևս և իւրաքանչիւր տանց առանձնականութեանց, և հանուրց հակառակութեանց և դաշանց առ մեզ գտանին անբաւ գրուցաց մատեանք..." Այս „մատեանները", Խորենացու ասելով, գրած էին պարսից ու յունաց լեզուներով և անկասկած քաղաքական նշանակութիւն ունենալով վերաբերում էին ինչպէս հայոց հին քաղաքական (ցքրիստոնէական) կեանքին, նոյնպէս և նոր (քրիստոնէական առաջին դարերի) կեանքին։ Պարսից ու յունաց խօսքերը շատ գեղեցիկ կերպով որոշում են մեր ասածը։ Ահա մեզ մի ապացոյց, ասում է Դիւլօրիէն, հայոց քաղաքական ու հասարակական կեանքի։ Սակայն այս ևս ոչինչ։ Ուրիշ բան է, շարունակում է հայագէտը, այս կամ այն ազգին, տէրութեանը ենթարկուել քաղաքականապէս և այդ ազգի կամ տէրութեան լեզուով էլ վարել քաղաքական գործերը. ուրիշ բան է պետական լեզուն մի երկրի մէջ, այն ինչ ժողովուրդը, նուաճած ազգը ունի իր լեզուն, իր սեփհական կեանքը, որ խսկապէս ոչ մէկին չէ ենթարկվում, ոչ մէկի ազդեցութեամբ հիմնովին չէ կերպարանափոխվում, այլ կանգնած լինելով իր բնական կէտի վրա ընդունում է միայն իր ոգուն մօտիկ փոփոխութիւններ, նոր ձևեր։ Այսպէս էլ պէտք է պատահէր հայոց հետ։

Հայերը մինչև իրանց սեփհական քաղաքակրթութիւն ունենալը զանազան ժամանակներում ենթարկուեցան գլխաւորապէս երեք ազգերի—պարսից կամ քնդաց, ասորոց և վերջապէս յունաց քաղաքակրթութիւններին հետևաբար և գրականութեանը։ Իւրաքանչիւր քաղաքակրթութիւն իր ժամանակն ու շրջան ունեցաւ, մինչև որ իրանից աւելի զօրեղ կը յայտնվէր, որին տեղի տալով հինը այնու ամենայնիւ թողնում էր իր ազդեցութեան հետքերը։ Այսպէս հայերը, խօսում է պրօֆէսորը, երեք տարրերից պիտի կազմէին, պիտի

*) Տես „Մշակ" № 23, 1874.

**) Փարիզի ազգային Գրադարանին կցած դրամագիտական (Numismatique) թանգարանի մէջ գտնվում է յունաց տառերով մի դրամ հայոց Արտաւազդ թագաւորի թէ կուսակալի, չը գիտեմ, Ես գնացի տեսայ։ Ինչ և իցէ դրամը յունաց տառերով է, և այս մի նոր բան չէ հայոց համար—յունաց տառերով հայոց թագաւորների, կուսակալների և այլն դրամներ։—Ինձ մնում է տեսնել և Կիլիկիայի հայ թագաւորների մի քանի դրամներ, տեսնենք։ Ծանօթ. յօդուածագրի։

պատճառով Թիֆլիսում ժողովրդագրութիւն անելու ժամանակ գիտաւորութիւն կայ ունենալ 400 համարողներ, որոնցից մօտ 300 վարձ կը ստանան, իսկ մնացած 100 անվարձ կը լինեն։

Այդ վերջինները հրաւիրված կը լինեն քաղաքում ապահով դրութիւն ունեցող անձերից։

Ուրիշ քաղաքներում ժողովրդագրութիւնը անելուց առաջ արդէն կար քաղաքի պլան, իսկ մեզանում այդ աշխատանքը հետևանք կը լինի միօրական ժողովրդագրութեան։

Գ. Ա.

Թիֆլիսի գիմնազիայի դիրեկտոր պ. Լ. Լ. Մարկովը ուղարկել է մեզ հետևեալ յօդվածը տպելու համար։

Թիֆլիսի գիմնազիայի վարչութիւնը յայտնում է ընդհանուր գիտութեանը ներկայ Թւին եղած հասունութեան հարցաքննութիւնների հետևանքների մասին։ Մինչև յունվարի 1-ը 1875 Թ. VIII դասատանում կար ընդամէն 40 աշակերտ, որոնցից մինչև հարցաքննութիւնների սկսելը դուրս եկան 9 հոգի։ Մնացած աշակերտներից (31) երեքին (Եկինֆիէվ, Կրիչին և Միխայլով) չը Թոյլ տուին հասունութեան հարցաքննութիւն տալ § 46 ուսումնարանական կանոնադրութեան հիման վրա. եօթը (Ժուկով, Տամիէվ, Սաավրակով, Ջալալով, Պոտապով, Մատինով և Շանշիէվ) չը կարողացան տալ հարցաքննութիւնը յաջողակ կերպով, իսկ մնացածները 21 Թւով (Ռալլին, Երգուսինսկի, Վասակով, Գորոդէնսկի, Գուրկօ, Կորոլէնկօ, Կրիգեր, Մէլիք-Եղանջանով, Մէլիքով Յովհաննէս, Մէլիքով Գութ, Մէլիքով Միքայէլ, Նազարբէկով, Րէդզկօ, Թամամշիվ, Տարսաիձէ Գրիգոր, Տարսաիձէ Նիկոլայ, Տարխանով, Թումանով, Խոյզէնկել, Ցվէտկով և Շօստաց) ստացան հասունութեան ատեստատը։ Վերջինների Թւից Ռալլինին վճռած է գիմնազիայի Մանկավարժական խորհրդից տալ ոսկեայ մեդալ և նա, Կորոլէնկօյի, Մէլիք-Եղանջանովի և Գուրկօյի հետ միասին ներկայացրած են 'ի Թիւ կովկասեան ստիպէնդիաների։

Ներկայ Թւին Խորհրդի ձեռքում կար 600 րուբլ արծ. գիմնազիական դասընթացքը աւարտող չքաւորներին օգնելու համար, որ գումարը գոյացաւ 270 րուբլ արծ. այդ առարկայի վրա ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուից Թոյլատրած գումարից (ուսման համար մուտքից) և 330 րուբլ արծ. գումարից, որ հաւաքվեցաւ այդ նպատակով աշակերտներից տուած կօնցէրտում։ Այս փողերից գիտաւորութիւն կայ տալ՝ Ռալլինին,—200 րուբլ, Կորոլէնկօյին,—100 ր., Մէլիք-Եղանջանովին,—100 ր., Րէդզկօյին, և Ցվէտկովին Խոյզէնկէլին,—իւրաքանչիւրին 50 ր. (որպէս միանուագ օժանդակութիւն)։ Եթէ առաջին երեք աշակերտներից մինը, կամ երեքն էլ ստանան արքունի ստիպէնդիա, նոցա նշանակված փողերը չեն տրվի նրանց, այլ կը մնան գիմնազիայում որպէս պաշարի գումար, նոյն նպատակով եկող տարվայ համար։ Հարցաքննութիւն անաղօտ կերպով ուսանողներից երկուսի [illegible] Թոյլ է տրւում Մանկավարժական Խորհրդից [illegible] մի տարի միայն նոյն դասատանում։

Դիրեկտոր Մարկով

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

Մայիսի 25-ին

Ամսոյս 16-ն ժամը 8-ին Նոյն ունեցաւ Ալէքսանդրապօլը Նորին կայսերական Բարձրութեան փոխարքային Կովկասու սիրովը ընդունելու. Քաղաքիս բոլոր արհեստաւորաց դասերը (համքարներ), Թուով 35, ընդ որս և [illegible] Նորին Բարձրութեան [illegible] „Боже Царя храни" [illegible]

[illegible] «սատտան, իսկ այդ պատճառով ռուսաց լեզուն «անհրաժեշտ է ամենքի համար, Ես ցանկանում եմ, «որ Նորա վրա առանձին ուշադրութիւն դարձնվէր «և որ ինչպէս տղաների, նոյնպէս և աղջիկների «ղպրոցներում, երեխաների դաստիարակութիւնը «այդ ոգով ընթանար։»

Ուրախալի է յիշել որ Նորին Բարձրութիւնը ըստ խնդրանաց քաղաքացոց բարեհաճեցաւ կարճ ժամանակում բանալ տալու տղայոց և աղջկանց պրօգիմնազիաներ. առաջինի համար քաղաքը տարեկան 4000 մանէԹ պիտի տայ, երկրորդի համար՝ քաղաքը միանուագ նուիրեց 1000 մանէԹ և խնդրեց Նորին Բարձրութեան որ ակցիզից (ըմպելեաց մաքսի) յօգուտ քաղաքական գանձարանին հասանելի քանի մի տարուան տոկոսը, որ մօտ 18,000—20,000 մանէԹի է հասնում, և փոխառաբար Հին Նախիջևան է ուղարկուած, բարեհաճի հրամայել յօգուտ բացուելի օրիորդական պրօգիմնազիայի վերադարձնել, որ և ընդունեց Նորին Բարձրութիւնը, ի մեծ ուրախութիւն քաղաքացոց։ Անշուշտ կիրագործուին այս երկու պրօգիմնազիաները և կունենան իրանց մեծ նշանակութիւնը Ալէքսանդրապօլու հասարակութեան համար։

Տղայոց համար պրօգիմնազիան բացուելով, այժմեան գաւառական ուսումնարանը կը փոցուի անշուշտ, որ արդէն երկու վարժապետով է միայն կառավարվում։—

Նորին Բարձրութիւնը՝ ի պատիւ իւր և յօգուտ բացուելի օրիորդական պրօգիմնազիային ռուս հասարակութիւնից ներկայացրած Թատրոնին նուիրել է,—ասում են—200 մանէԹ, իսկ Թէ Թատրոնի ընդհանուր մուտքն ինչքան եղաւ, մեզ յայտնի չէ։

Սւկունի

ՆԱՄԱԿ ՂԶԼԱՐԻՑ

Յունիսի 19

Յունիսի 15-ին, կիւրակէ օրը, Ղզլարը մեծ վնաս կրեց մի սարսափելի հրդեհից, որ 4 ժամի ընԹացքում (կէս օրից յետ 3 $\frac{1}{2}$ ժամից մինչև $7\frac{1}{2}$-ը) մոխիր դարձրեց մօտ 200 գրպակ։ ԹԷպէտ օրը ցերեկ էր, և զանգակների ու Թմբուկի ձայնը մեծ բազմութիւն էր հաւաքել հրդեհի շուրջը այնու ամենայնիւ անկարելի եղաւ նորան շուտով հանգցնել, որովհետև այրուած գրպակները բոլորն էլ բաղկացած էին միմեանց շատ մօտ շինուած տախտակեայ շինութիւններից և մի քանիսը պարունակում էին դիւրավառ նիւԹեր, իսկ տեղային ոստիկանութիւնը ունէր մի հատ փոքրիկ ջրհան *), այն ինչ մի փոքր ի շատէ կանոնաւոր հրդեհաշէջ ընկերութիւն կարող էր այս դէպքում մեծ օգուտ քաղել Ղզլարի արխից, որ անցնում է այրուած գրպակների միջով և այդ օրը լի էր ջրով։ Միակ հնարը, որ ժողովուրդը գործ էր դնում կատաղած տարերքի առաջը առնելու համար, էր շրջակայ շինութիւնները դատարկել և քանդել։ Այդ կերպով շատ գրպակներից և խանութներից դուրս բերուեցան նոցա միջի վաճառքը, բայց տարաբաղդաբար ամբողջութեամբ չը հասան նոցա տէրերի ձեռքը, որովհետև հրդեհի ժամանակ չէր կարգած զօրագունդ այրուող գրպակներից դուրս Թափած ապրանքը յափշտակութիւնից պաշտպանելու համար։

Միւս օրը ոստիկանութիւնը մարդիկ ուղարկեց Թուրքերի Թաղը նոցա բնակարանները որոնելու և հրամայեց Թերէքի նաւակամուրջներից (паромъ) ոչ մի վաճառք դուրս չը Թողնել առանց խանութատիրոջ վկայագրի։ Այդ կարգադրութիւնների շնորհիւ կորած ապրանքի մի մասը գտնուեց։

Որքան վնաս է կրել քաղաքը այդ հրդեհից դեռ ևս հաշուած չէ ճշգութեամբ, բայց աչքի առաջ ունենալով, որ շատ գրպակներից բոլորովին ոչինչ չեն կարողացել հանել, ընդհանուր վնասը 2 հարիւր հազար ռուբլից աւելի պէտք է հաշուել։ Այդ կորուստը աւելի զգալի է այն պատճառով, որ իւր բոլոր ծանրութեամբ ընկնում է ժողովրդի ստորին դասի վերա։

Այդ հրդեհը երկրորդ սաստիկ հարուածն էր Ղզլարեցոց նիւԹական դրութեանը մարտի սաստիկ մրրիկից յետոյ։ Այժմ ամենքի աչքերը ակամայ դառնում են դէպի այգիքը, որոնց բերքը այս տարի վատ չէ, եԹէ միայն այդպէս մնայ մինչև այգեքաղը։ Բայց սոցա ևս սպառնում է մի հին, վաղուց մոռացած Թշնամի. ասում են, որ Ղզլարից 40—50 վերստ հեռու Ղափայ գիւղի մօտ մեծ քանակութեամբ մորեխ է երևել։—Ինչ և իցէ այս տարին երջանիկ տարի չէ Ղզլարի համար։

Յունիսի 8-ին եղաւ այստեղի օրիորդաց ուսումնարանի երրորդ տարեդարձը։ Եկեղեցական ծէսը կատարուելուց յետոյ ուսումնարանի հոգաբարձուներից մինը կարդաց մի հաշիւ $187^4/_5$ Թւի ուսումնական տարուայ մասին, որի մէջ ի միջի այլոց յայտնեց, Թէ հոգաբարձութիւնը ցանկութիւն ունի բանալ երրորդ դասատուն և շուտով առաջարկելու է հասարակութեանը իւր գաղափարը օրիորդական ուսումնարանի սեփական տան շինութեան մասին, որովհետև այժմեան տունը բացի տարեկան 450 ռուբլի ծախսից ունի և շատ անյարմարութիւններ։ Ձեր լրագրի ընԹերցողներին արդէն անցեալ տարուայ համարներից յայտնի է, Թէ ինչ պատճառով յետաձգուեց ուսումնարանի շինութիւնը։ Պ. հոգաբարձուն մի առ մի հաշուեց ուսումնարանի աւանդելի առարկայքը և սոցա ձեռնարկները, բայց ոչ մի խօսք չասեց ընԹացող տարուայ ել և մուտքի մասին։ Մի խօսքով պ. հոգաբարձուի կարդացածը աւելի մի ճառ էր այն օրուայ հանդէսին յարմարցրած, քան Թէ մի պաշտօնական հաշիւ ուսումնարանի ներկայացուցչի կողմից։ Նորանից յետոյ աշակերտուհիները կարդացին ճառեր և ոտանաւորներ հայերէն ու ռուսերէն լեզուներով, իսկ յետոյ սկսուեց աշակերտուհիների գործած իրեղէնների վիճակախաղը. հաւաքուած բազմութիւնը գնեց համարեա բոլոր տոմսակները։

Մի Ղզլարցի

---

*) Բացի դորանից Թէպէտ քաղաքումս կայ դարձեալ երեք ջրհան, որոնք պատկանում են մասնաւոր մարդոց, բայց նոցա արած օգնութիւնը ևս շատ չնչին էր։

պատուաստէին մի համեմատական, բայց մի և նոյն ժամանակ ինքնուրոյն չկօլայ, գրականութիւն և մի խօսքով քաղաքակրթութիւն—ինչպէս այս բառերը մեր խօսած ժամանակին կը յարմարուեն ի հարկէ—այն շրջանների մէջ, որոնց Դիւլօրիէն անորոշ ածականը տուեց։ Մի բան չը մոռանալու համար կը ստեղծուէր նշանագիրը կատարեալ Թէ անկատար։ Յետոյ նշանագրերի շրջանին կը յաջորդէր տառերի կամ գրերի շրջանը և ապա ժամանակի ընԹացքի հետ այդ գրերը ևս քիչ շատ փոփոխութիւններ կը կրէին և կամ հանգամանքներին նայելով պակասորդը կը լրացնուէր և այլն. այս կերպով հայոց գիրը բնական զարգացման ճանապարհով կընԹանար, ասում է պրոֆէսօրը, մինչև որ կը հասնէր Դանիէլեան կամ հին հայկական գրերին, որոնք ևս ապագայում—հայոց ոսկէ դարում—էլ չը կարողանալով համապատասխանել կեանքին, լրացվում են Մեսրոպի ձեռքով։

Շատ հետաքրքիր բան է, առաջ է տանում պրոֆէսօրը, որ վերոյիշեալ երեք տարրերի ազդեցութեան հետքերը մենք նշմարում ենք և Մեսրոպի ժամանակ։ Այս անմահ վարդապետը կամենալով հին այբուբենը նորոգել դիմում է յիշեալ երեք ազգերին և լրացնում է մանաւանդ յունականով, որի քաղաքակրթութիւնը ծաւալվում էր այն ժամանակ հայոց մէջ։ Յունական քաղաքակրթութիւնը—քրիստոնէութիւնը իր զանազան վարդապետութեամբ—ընդունելով հայերը, սիրով ընդունեցին նորա գրականութիւնն էլ որքան իրանց կեանքի հանգամանքները կը ներէին։ Այսպէս է պատահում ամեն ազգի հետ, ինչպէս մահմետական ազգերի հետ, որոնք արաբական քաղաքակրթութիւն — մահմետականութիւն — ընդունելով հետևեցին և հետևում են նորա գրականութեանը, և այլն։

Ափսոս որ մենք այսօր ոչինչ չունենք հայ հեԹանոսական գրականութիւնից։ Միայն մենք դարձեալ պիտի դիմենք Խորենացուն, այն մատենագրին, որ այսօր ընդհանուր պատմագրների շարքում իր արժանի տեղն ունի բռնած. դարձեալ այն ծերունի, խղճմտաւոր ու խելացի պատմաբանը մեզ տեղեկութիւն կը տայ այդ մասին։ Պէտք է կարծել արդեօք, շարունակում է հայագէտը, մի քանի հեղինակների հետ, որ Խորենացու յիշած երգերը կազմում էին Ֆիրդուսի բանաստեղծի խըմբագրած *) Շահնամէի նման մի հաւաքածու, ուր ժամանակագրական կարգով երգվում էին հայոց հերոսների քաջութիւնները։ ԵԹէ այդպէս է, ահա ուրեմն մի ամբողջ գրականութիւն անշուշտ հայոց հին տառերով գրած, որովհետև հայկական մտքի ծնունդ լինելով հայ ժողովրդին էլ պատկանում էր։ Պրոֆէսօրի խօսքը երգերի առասպելախառն բովանդակութեան վրա չէ, այլ միայն նոցա հնութեան ու գոյութեան վրա։

Իսկ ինչ կը վերաբերի քրիստոնէական առաջին դարերի մատենագրերին, որոնք ապրեցան մինչև Մեսրոպի տառերի գիւտը կամ նորոգելը, անհնարին չէ երևում պ. Դիւլօրիէին, որ նորանցից մի քանիսը գրել էին իրանց հեղինակութիւնները հայերէն։ Այն մատենագրերից կարող ենք յիշել առաջին քրիստոնեայ մատենագրին—Լուսաւորչին, որի Յաճախապատումը—որ աւելի բարոյական քան Թէ կրօնական հեղինակութիւն է—գրած պիտի լինէր հայերէն։ Որովհետև Լուսաւորիչը իր ճառերով ոչ Թէ մի քանի անհատներին էր դիմում—որոնք կարող էին այս կամ այն լեզուն գիտենալ—այլ ամբողջ հայոց ազգին, ժողովրդին, որ ոչ մի լեզու չը գիտէ բացի իր սեպհական լեզուից։ Բայց ի Յաճախապատումի լեզուի նմանութիւնը հինգերորդ դարու լեզուին, նորանով է մեկնում, որ այդ ժամանակ Յաճախապատումը Թերևս կերպով փոփոխութիւն է կրել։ Շատ սովորական բան պէտք է լինէր, աւելացնում է պրօֆէսօրը, այդ ժամանակում ոճի, լեզուի կողմից նոր ձևեր մտցնել հեղինակութիւնների մէջ։ Որովհետև Մեսրոպեան յեղափոխութիւնից յետոյ մի նոր դար է բացվում հայոց գրականութեան համար, մի դար գեղեցիկ, հաստատ քաղաքակրթութեամբ, որի լաւ ազդեցութեան հետքերը այսօր էլ տեսնվում են։

Գրիգոր Լուսաւորչից յետոյ յիշում է Ագաթանգեղոսին, որի վրա բազմակողմանի քննութիւններ անելով—որոնց յիշելը այստեղ մեզ հեռու կը տանէր — եզրակացնում է պրօֆէսօրը, որ դա էլ հայերէն է շարադրել իր պատմութիւնը։ Այս կարծիքի է Հ. Գ. Զարբհանալեան Մխիթարեան վարդապետը (Պատ. հայ. դպրութեանց. Վենետ.) Այնքան տարի ապրելով Ագաթանգեղոսը Հայաստանում անհնարին բան չէ, որ կարողանար հայոց լեզուն էլ ուսումնասիրել։ Մի մարդ որ, բացի իր մայրենի՝ հռոմէական լեզուից լաւ գիտէր և ուրիշ լեզուներ, ինչպէս յունաց և այլն։

Բաւական է. ինչ և իցէ մինչև Մեսրոպեան տառերը, ինչպէս տեսանք, մենք ունենք գրութիւններ Թէ հայոց հին տառերով, որոնք դժբաղդաբար կորած են և Թէ պարսից, ասորոց, յունաց գրերով „մատեաններ" և հեղինակութիւններ. այսպէս ուրեմն և մի ամբողջ հայոց գրականութիւն։ Այն վերոյիշեալ „անորոշ" շրջաններին, ասում է Դիւլօրիէն, շատերը „անգիր ժամանակ" անունն են տալի, որ շատ ծիծաղելի ու երեխայական կարծիք պէտք է համարել։

Ահաւասիկ այս մի քանի խօսքերով ես կամեցայ ցոյց տալ գիտնական հայագէտի դասախօսութիւնները այն անխուսափելի երևոյԹի վրա, որ ուշիմ քննիչը անպատճառ կը նկատէ այդ առարկայի ուսումնասիրութեան ճանապարհին։ Դիւլօրիէի նպատակը չէր մանրամասն քննութիւն անել այդ ցՄեսրոպեան ժամանակի վրա, այլ գեռ գորա գոյութեան հաւատարմութիւնը իր կողմից էլ վաւերացնել։ Խոստանում է մի ուրիշ անգամ գորա մանրամասնութիւններում մտնել։

(Կը շարունակվի)

---

*) Ժամանակակից գիտութիւնը ցոյց է տալի որ նշանաւոր բանաստեղծ Ֆիրդուսին ինքը չէ շարադրել ամբողջ Շահնամէն, այլ զանազան երգիչների ասածները հաւաքելով իր կողմից էլ աւելացրել է. այնպէս որ մի հաւաքածու է կազմել, ուրեմն և խմբագիր—հեղինակ է։ Ժէֆրուա դասախօս. Սօրբօնի համալսարանում. Ծանօթ յօդուածագրի։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս. Յունիսի 24 ին

Պ. Խմբագիր. Պ. Սեդրակ Մանդինեանը «Մեղու» 22 համարում կամեցել է հանդէս դուրս բերել ինձ ի մէջլի այլոց, որք հերքում են նորա տեսչութեան ընդունակութիւնը. Նա մեղադրում է ինձ որ իբրև թէ իմ անտեղի խօսքերով և վարմունքով ես թողի նրան վտանգաւոր դրութեան մէջ. կամայ ակամայ ստիպուած եմ գործը պարզելու.

Մայիսի 29-ին Ներսիսեան Հոգաբարձութեան խորհրդարանում կայացաւ Հոգաբարձական նիստ, որի մէջ նախագահում էր Սրբ. Մակար Արքեպիսկոպոսը և ներկայ էին գտնվում անդամք՝ քահանայք տէր Մուշեղ և Տէր Ղևոնդ, պ. պ. Աքիմեանց, Պապով, Արծրունի, ինքն տեսուչ Մանդինեանը և ես.

Այս նիստի գլխաւոր առարկայն էր ուսումնարանի չորրորդ դասատան աշակերտաց երկրորդ բողոքը, որը լուծվեցաւ հետեւեալ վճռով՝ յայտնել աշակերտաց որ նրանք արձակվում են մինչև սեպտեմբեր ամիսը և կանչեն հինգերորդ դասատան տարեկան թուանշաններով առանց հարցաքննութեան.

Ով պէտք է լինէր այս վճռի յայտնողը աշակերտաց կամ ով ունի նրանց հետ անմիջական յարաբերութիւն. ի հարկէ որ տեսուչը քանի որ նա տեսուչ է. և ահա երբ աշակերտները դիմեցին ինձ խորհրդարանի նախասենեակում իւրանց բողոքի վճիռն իմանալու, ես արդարև պատասխանեցի նրանց որ այս վճիռը նրանք կիմանան իւրանց տեսչից. Բացի այն որ կանոնով ես ուրիշ կերպ չէի կարող վարվել, ես խոստովանում եմ որ այն դիպուածքում իմ միակ նպատակն էր փոքր ի շատէ բարձրացնել բողոքող աշակերտաց առաջ տեսչի վարկը, որը այս պարոնը բոլորովին կորցրել էր նրանց աչքում.

Բայց իմ խօսքերը մատչելի չեղան պ. Մանդինեանին և նա փոխանակ շնորհակալ լինելու և օգուտ քաղելու իմ առաջարկութիւնից, կոպիտ և անտաշ ձևով գոռաց թէ՝ դուք հոգաբարձու էք դուք յայտնեցէք վճիռը.

Այսպիսի անքաղաքավարի գոռալու համար թէև ունէի իրաւունք բացատրելու պ. Մանդինեանին իւր պարտաւորութիւնները և նա ստիպուած կը լինէր իրանից բողոքող աշակերտաց ներկայութեամբ դառն ճշմարտութիւններ լսելու, բայց հետեւանքները ինձ զսպեցին. Նորա հետ խօսելն այն ժամանակ անտեղի էր. նա արդէն մոռացել էր իրան բոլորովին. Առանց մէկ խօսք պատասխանելու ես իսկոյն և եթ թողի նրան յուսալով որ բարձրագոյն հոգևոր իշխանութիւնը անշուշտ ուշադրութիւն կը դարձնէ այս հանգամանքների վրա և կազատի դպրոցը վէճի առարկայ լինելուց. Իսկ թէ ինչ պատճառաւ պ. Մանդինեանը զգացել է իրան վտանգաւոր դրութեան մէջ այն աշակերտաց առաջ որք պէտք է սիրէին և յարգէին նրան ինչպէս իւրանց հօրը կամ աւագ եղբօրը, դա իրան Մանդինեանի տեսչութեան յատուկ ընդունակութեան պարզ ապացոյցն է.

Պ. Մանդինեանը գանգատում է իմ աթոռակցութենից. փառք Աստուծոյ որ այս օրին էլ հասանք. Ես պ. Մանդինեանի հետ բարեկամացայ 1863 թուին թատրօնի բեմի պատճառով. Նորա դերասանական տաղանդը որ նա ցոյց տուեց մի քանի դերում գրաւեց իմ համակրութիւնը և երբ անցեալ տարի նա վերադարձաւ արտասահմանից, որպէս մասնագէտ մանկավարժ, ես կարծելով թէ նա օգտաւէտ կը լինի Ներսիսեան ուսումնարանին, գլխաւոր աշխատողներից մէկն էի յանձնելու նրան տեսչի պաշտօնը. մինչև այսօր մնացել էինք բարեկամ և ահա պ. Մանդինեանը չը գիտենալով ինչպէս արդարանալ հասարակութեան առաջ յանկարծ զոհում է իր բարեկամութիւնը. Զարմանալի ոչինչ. կան մարդիկ որք իւրեանց բարեկամների հետ այնպէս են վարվում ինչպէս հին կօշիկների հետ. հագնում են և հանում երբ հարկաւոր է. ինչպէս և կան մարդիկ որք իրանց Քրիստոսի առաքեալ ներկայացնելով ամեն տեղ քարոզում են թէ ժողովրդի բարօրութեան համար նոքա պատրաստ են զոհել իրանց. իսկ երեխայոց մի փոքր խմբից երկնչելով ծածուկ ճանապարհով են փախչում.

Գ. Սունդուկեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մի պարոն գրում է մեզ Երևանից՝ այստեղի երիտասարդներից մի քանիսը կազմել են երաժշտական խումբ. Դասատուի գիտութիւնը մեզ յայտնի չէ, և քանի ժամանակում կարող են նոքա կանոնաւոր կերպով սովորել, նոյնպէս չը գիտենք. Նպատակը լաւ է, տեսնենք ինչպէս կիրագործվի.

⁂

Յունիսի 20-ին Թիֆլիսի քաղաքային Դումայի նիստը չը կայացաւ ձայնաւորները բաւական թւով եկած չը լինելով.

⁂

Մեզ գրում են Վաղարշապատից որ Գաբրիէլ եպիսկոպոս Այվազովսկի մեծ եռանդով ձեռք է տուել ճեմարանի կառավարութեանը. Նրա կառավարութեան տակ յոյս կայ որ ճեմարանը կեանք կը ստանայ և արագ քայլերով առաջ կերթայ.

⁂

Մօզդօկից մեզ գրում են՝ մայիսի 1-ին այստեղ բացվեցաւ քաղաքային բանկը հանդիսաւոր կերպով. Նրա վարչութեան անդամները երդուեցան իրանց պաշտօնի համար և բացման հանդէսի առթիւ մաղթանքը կամ օրհնութիւնը կատարվեցաւ. Քաղաքիս հասարակութիւնը առաւելապէս բաղկանում է հայերից և նորա գումարով է բացվում բանկը. Այդ օրը բանկի դիրեկտոր պ. Մակար Ուլուխանեանցը մի փառաւոր ճաշ տուեց իր պաշտօնակիցներին և հասարակութեան առաջաւոր անձինքներին. Բանկը շաբաթը երկու անգամ նիստ է ունենում և առ այժմ լաւ յոյսեր է խոստանում.

⁂

Շուշուց հաղորդում են մեզ որ տեղիս առաջնորդ գեր. Ջալալեան Սարգիս արքեպիսկոպոսը վերջին ժամանակ նորից սկսեց մեծ ջանքով տեղիս թեմական դպրոցը բարեկարգ դրութեան մէջ պահելու աշխատել, որի համար և նորընտրած հոգաբարձուներին առաջարկեց վեհափառին հաստատելու. Ժամանակ էր կրկին ուշք դարձնել խեղճ դպրոցի վրա.

⁂

Նոյն տեղից գրում են որ տեղիս հասարակութեան առաջաւոր անդամները խնդրամատոյց եղան առաջնորդին որ թոյլատրէ իրանց սեփական ծախսով թեմական դպրոցի գաւզնթաց բաժանմունք բանալու իրանց զաւակների համար, ընդ միրատեսչութեամբ հայր Խորէն վ. Ստեփանէի և նորին սրբազնութիւնը հաւանելով այսպիսի բարեխիտ ցանկութիւնը, ընդունեց նոցա խնդիրը և առաջարկեց նոյնպէս վեհ. Հայրապետին ի հաստատութիւն

⁂

Յունիսի 20-ին մեծ անձրևներից յետոյ փօթի-թիֆլիսեան երկաթուղու այն տեղի վրա, որ գտնվում է Թիֆլիսից ոչ հեռու գերմանական կօլօնիայի դէմուդէմ ջուրը տարել էր հողը ռելսների տակից, այնպէս որ ռելսները բոլորովին մերկացած և օդի վրա կախ առած մնացին. Բայց որովհետև ջուրը կանգնած էր և լցնում էր փոսը, ճանապարհորդների գնացքի մեքենապետը որ Գօրիից էր գալիս գիշերվայ ժամը 11-ին, չը նկատեց այս և ամբողջ գնացքը խրվեցաւ ցեխի մէջ կոտրելով իր ծանրութեամբ ռելսները որք չունէին ոչինչ հաստատ հիմք. Վագոններից մի քանիսը կողմը ընկան և կոտրվեցան, մի կօնդուկտօրն էլ իր ձեռքի մի մատը կոտրեց. Ասում են որ ուրիշ դժբաղդութիւն չէ պատահել. Ճանապարհորդների երկիւղը մեծ էր.

⁂

Ասում են որ փօթի-թիֆլիսեան երկաթուղու և այլ մի քանի տեղերում ճանապարհը փչացած է հեղեղների պատճառով.

⁂

Շնորհակալութեամբ ստացանք «Մրմունջք Ցիսուսի» բանաստեղծութեան տետրակը ծերունի Գաբրիէլ Պատկանեանի հեղինակութիւն.

⁂

Լսում ենք որ այս օրերս Թիֆլիսի առաջնորդ Մակար արքեպիսկոպոսը թողնելով Թիֆլիսը գնացել է Հաղպատ, տանելով իր հետ իր բոլոր պատկանելիքը. Նա տարել է իր հետ և Ներսիսեան դպրոցի տեսուչն Առաքել քահանային և Վանքի Մայր եկեղեցու տիրացու Յարութիւն Կարապետեան Առաքելեանցին, ասում են վերջինիս դպրութեան աստիճանը տալու համար.

⁂

Այժմ Ռուսաստանի մէջ նամակներ ուղարկելը աւելի արժանացաւ՝ փոխանակ 10 կօպէկի նամակը ամեն քաղաքներ արժէ 8 կօպէկ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Բոլոր եւրօպական լրագիրները շատ մեծ ուշադրութեամբ զբաղվում են Յունաստանով: Յայտնի է որ թագաւորի և երկրի ներկայացուցիչների մէջ անհամաձայնութիւնները անդադար շարունակվելով, թագաւորը գրեթէ վճռել է հրաժարվել գահից: Վիեննայի „Neue Freie Presse“ այս առիթով ասում է որ ուրէ այսպիսի ազգի համար ինչպէս յոյներն են դեռ վաղ է սահմանադրական կառավարութիւն ունենալու, որ այդ ազգը դեռ չէ ապացուցել որ ընդունակ լինէր արդեան պետութիւն կազմելու համար, այլ շարունակ միայն արգելք էր դնում կառավարութեան որ և իցէ առաջադիմութիւն գործելու: Այժմ յոյների մէջ մեծ ձգտումն է նշմարվում դէպի հանրապետութիւն, բայց ասում է յիշված լրագիրը, հազիւ թէ կառավարութեան այս ձևը յաջողվի մնցնել, եթէ յիշվի որ Յունաստանի մէջ անթիւ կուսակցութիւններ կան, որոնք ամենքը մէկ մէկի թշնամի են և ամենքը նոյն աստիճանի անհամբերող են դէպի միւսի ուղղութիւնը:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Գերմանական „Provinzial Correspondenz“ լրագիրը ասում է՝ Վերջին սեսիա պրուսական լանդտագի մի նշանաւոր տեղ կը բռնէ Պրուսիայի պարլամենտական կեանքի և նորա պատմութեան մէջ: Ոչ թէ միայն շատ հարցեր վճռվեցան և նշանաւոր հարցեր, բայց և նրանց վճռելու եղանակը ուշադրութեան արժանի է: Իշխան Բիսմարկի այն խօսքերը թէ պարլամենտական, սահմանադրական կեանքի և գործունէութեան գլխաւոր պայմանը փոխադարձ զիջումն է, այս անգամ պրուսական լանդտագի մէջ կատարելապէս աջողվեցան: Մենք տեսանք երկու կուսակցութիւններ, որք թէև իրանց ուղղութեամբ ընթանալով, մոռացան իրանց կուսակցական երկպառակութիւններ և ուշքի առջև ունելով երկրի օգուտները, հարցերը վճռելու ժամանակ, թէ պահպանողականները թէ ազատամիտները փոխադարձ զիջումներ էին անում միմեանց: Այդպիսով կազմվեցաւ լանդտագի մէջ մի բաղմութիւն որի անդամները առանց կրքի միմեանց վրա են նայում. լանդտագը ապացուցեց թէ հասած է ինքնավարութեան սկզբի համար և նրան արժանաւոր կերպով գործադրութեան երկրի օգուտների և ոչ թէ իր սեփական անձնական օգուտների համար:—Գերմանական Culturkampf (քաղաքակրթութեան համար կռիւ),—այնպէս են անուանում այժմ ամենքը իշխան Բիսմարկից կղերական կուսակցութեան դէմ բռնած ընթացքը,—փոքր ազդեցութիւն չէ գործում կղերական կուսակցութեան միտումների վրա: Կղերականները 'ի հարկէ ստիպւմամբ ամեն միջոցներ են գործ ածում, որ այժ և փառահութիւն ստանան: Աօրանով է մեկնվում որ այս կուսակցութիւնը ամենայն հնար է որոնում որ զօրացնի և տարածի իր ազդեցութիւնը և, տպած խօսքին մեծ նշանակութիւն տալով, սաստիկ ջանում է տարածել և հիմնել նոր լրագիրներ իրան յատուկ ուղղութեամբ: Կղերական կուսակցութիւնը, որ առաջ, նախ քան սկսվէր նրա և կառավարութեան մէջ կռիւը, միայն 13 փոքր լրագիրներ ունէր, իսկ այժմ կռիւը յարուցից մօտ 300 պարբերական հրատարակութիւններ, հաշվելով ամբողջ Գերմանիա, Աւստրիա և Շվեյցարիա. և այս հրատարակութիւններից մի քանիսը չափազանց տարածված են, օրինակ „Augsburger Wochenblatt“ մօտ 40.000 ստորագրող ունի:

ԱՆԳԼԻԱ

Ահա մի քանի հետաքրքիր թւանշաններ որք վերաբերում են Լօնդօնի հրաշէջ վարչութեան: Այդ թւանշանները քաղված են քաղաքային հասարակական աշխատանքների մատենադարանի 1874 թ. հաշւից: Այդ թւանշանները ցոյց են տալիս որքան իր հրաշէջ կազմակերպութեամբ Լօնդօնը բարձր է Ս. Պետերբուրգից: Լօնդօնի հրաշէջ վարչութիւնը բաղկանում է 396 հոգուց: Օրվայ ընթացքում այդ թւից ցերեկով 108 մարդ հերթակալ են իսկ գիշերով 181 հոգի: Հրաշէջ վարչութեան համար կազմած իջևանների թիւը Լօնդօնի զանազան մասերում՝ 49: Այդ իջևաններ (կամ կայարաններ) ունին միշտ իրանց մօտ 85 ձեռքի ջրհաններ և 26 շոգեմեքենաներ: Բացի սորանից գիշեր ժամանակ Լօնդօնի 106 տեղերում պատրաստված են լինում հանգցնելու զանազան գործիքներ:

ԻՏԱԼԻԱ

Իտալական պարլամենտը, որ առ հասարակ շատ հազիւ ներկայացնում է հետաքրքիր նըստեր, այս վերջին ժամանակներս մի քանի օգտակար նստեր ունեցաւ որտեղ պիտի վիճաբանվէր և վճռվէր հասարակաց ապահովութեան մասին օրէնքը: Այդ օրէնքը, ինչպէս մինիստր-նախագահը ոչ թէ միայն վերաբերում է Սիցիլիային, որտեղ անդադար աւազակութիւններ են պատահում, բայց և ամբողջ Իտալիային որտեղ որ հարկաւոր լինէր անկարգութիւններին առաջն առնելու:—Թագաւորական հրամանով Հռոմի ազգային թիկնապահ զօրքը վերջնվեցաւ: Ասում են որ նոյնը պիտի անեն և այլ քաղաքների ազգային-թիկնապահ զօրքի հետ:—Նապօլիի ուսանողների մէջ պատահած անկարգութիւններից յետոյ, համալսարանը քանի մի ամիս փակած մնաց: Այժմ յունիսի 10 նա կրկին պիտի բացվէր:

ՍՊԱՆԻԱ

Կարլօսեանների և Ալֆօնսեանների մէջ շարունակվում է պատերազմը: Նորերումս պատահեցան դարձեալ մի քանի փոքր կռիւներ, որոնց հետեւանքը անորոշ է: Կարլօսեանների խումբը այժմ սկսում է արդէն զբաղվել ոչ թէ պատերազմով, այլ հասարակ աւազակութեամբ: Նորերումս կարլօսեանները յարձակվեցան երկաթուղու մի գնացքի վրա Գերոնայի և Բարսելօնայի մէջ, կանգնեցրին գնացքը և օրինաւոր կերպով կողոպտեցին ճանապարհորդներին: Պատերազմի մինիստր Ջօվէլլար յանձն առաւ Ալֆօնսեանների գլխաւոր զօրքի կառավարութիւնը, իսկ նրա տեղը նշանակվեցաւ գեներալ Պրիմօ դը Րիվէրա:

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

Ստրասբուրգ. 15 Յունիսի

Այսօր այստեղ երկու բոլորովին տարբեր տօներ էին տօնում, որոնցից ոչ մինին տեղական ժողովուրդը իսկապէս չէր մասնակցում. Գերմանական հասարակութիւնը և մանաւանդ զօրքը ընդունում էր այստեղ պրուսական պրինձ կարլին և նորա գալու առիթով Կլէբէրի հրապարակի վրա $8^3/_4$ ժամին երեկոյեան հաւաքվեցաւ զօրքի բոլոր երաժշտութիւնը և լապտերներ կապած բարձր փայտերի վրա անցաւ հաւպտախտից ամբողջ Բրօլիի հրապարակով դէպի պրինցի տունը. Անցնելով նրանք խաղում էին Zapfenstreich (Зоря): Ի հարկէ ժողովուրդն էլ պակաս չէր հրապարակների և փողոցների մէջ, բայց ամենքը աւելի հետաքրքրութիւնից շարժված իրանց տներից դուրս եկան, որովհետև այստեղացիքը շատ անտարբերութեամբ կամ մինչև անգամ սառնութեամբ են վարվում դէպի պրուսական թագաւորական ընտանիքի անդամները. Շատ քիչ փողոցներ էին զարդարած դրօշակներով և այն էլ միայն այն տները, ուր զինուորներ են բնակում կամ այն հիւրանոցները, որոնք պահվում են գերմանացի տէրերից.

Միւս տօնը, որ սկզբում յիշեցի բոլորովին այլ ուղղութիւն և նշանակութիւն ունէր, իսկապէս տօնի հանդէսը մինչև անգամ բուն Ստրասբուրգի մէջ չէր կատարվում, այլ մօտակայ գիւղերից մինի մէջ, Րուպրէխտսաուի (Ruprechtsau) մէջ. Տօնի առիթը այն էր, որ այս գիւղի կալուածատէրերից մինը, նոցանից ամենայայտնին և ամենահարուստը, որի կարողութիւնը մինչև 30 միլլիօն ֆրանկ է հասնում, պ. Րէնուար դը Բուիսսիէր (Renoir de Biuissière) իր ոսկեայ պսակն էր տօնում, այսինքն իր պսակի 50-դ տարեդարձը.

Այս անցքը միայն փոքր նշանակութիւն կունենար, եթէ տօնողը յայտնի անձնաւորութիւն չը լինէր. Կայսրութեան ժամանակ նա գրեթէ միշտ ընտրվում էր Ստրասբուրգի շրջակայ գիւղերից իբրև պատգամաւոր օրէնսդիր պալատի համար. Պ. Րէնուարը սաստիկ կուսակից է Բօնապարտի ընտանիքի և իսկ այս պատճառով Ստրասբուրգցիների համար ատելի էր. իսկ գիւղերը անկիրթ և ինքնուրոյնութիւն չունեցող մարդերից կազմված լինելով, որոնց աչքումը հարուստը միշտ նշանակութիւն ունի և առանձին պատիւ է վայելում—գիւղերը միշտ նրա համար էին քուէարկում. Անկասկած պ. Րէնուարի ընտրութիւնը և այն պատճառով էր յաջողվում, որ նա բօնապարտիստ էր իսկ այս կուսակցութիւնը միշտ շատ ճարպիկ էր իր ուզած մարդկերանց ժողովրդից ընդունել տալու. Իր նպատակների համար բօնապարտեան կուսակցութիւնը իր առանձին միջոցներ ունէր, որ դուցէ շատ գովելի չեն, բայց նրանց համար յարմար համարվող, որովհետև միշտ իրանց ցանկացած հետեւանքների էին հասնում.

Պ. Րէնուար դը Բուիսսիէր երբ վերջին անգամ, պատերազմից մի կամ երկու տարի առաջ, կարծեմ, ընտրվեցաւ պատգամաւոր, քաղաքիս ժողովուրդը այնքան վրդովված էր այս ընտրութիւնով, որ մեծ խումբերով, որոնց մի նշանաւոր մասը կազմում էին ուսանողները, դիմեցին Րուպրէխտսաու և պարոնի տան առաջ կանգնելով տան պատուհանները կոտրեցին. Բայց այդ հին ատելութիւնը մոռացված չէ և մինչև այժմ՝ Ստրասբուրգցիները պատրաստ են և այսօր նոյն կերպով իրանց դժգոհութիւնը ցոյց տալու.

Ինչպէս երեւում է պարոն Րէնուար մեծ պատիւ

է վայելում իր համախոհների մէջ։ Նորա աղջիկը մի այլ յայտնի բօնապարտիստի, կոմս Պուրտալէսի (Pourtales) կինն է։ Նա ինքը միշտ Փարիզի մէջ է բնակւում և միայն ժամանակ առ ժամանակ գալիս է իր կալուածների մէջ կարճ միջոցով։

Այս անգամ, իր պսակի 50-դ տարեդարձը կատարելու համար, նա իր բարեկամներին մեծ թւով հրաւիրել է Ֆրանսիայից և սրանց թւումը գտնվում են ամենայայտնի մարդիկ բօնապարտեան կուսակցութեան, ինչպէս օրինակ Նապօլէօն III-ի նախկին մինիստրը պ. Րուէր, որ արդէն երեկ գտնվում էր Ստրասբուրգի մէջ։ Մինչև անգամ լուր տարածվեցաւ, որ նախկին կայսրուհին և թագաժառանգը նմանապէս հրաւիրված են և կը մասնակցեն այդ տօնին։

Պ. Բէնուար բացի ահագին ծախսերի որ նա արել է պատշաճ կերպով տօնը տօնելու համար, ինչպէս պատմում են նուիրել է 200,000 ֆրանկ Ստրասբուրգի աղքատների համար։ Դա ի հարկէ լաւ գործ է, բայց հազիւ թէ այսպիսի վարմունք կը սովրէ Ստրասբուրգցիներին իրանց կարծիքը փոխել այն մարդու մասին, որ նրանց խօսքերին նայելով նրանց ներկայացուցիչ լինելով օրէնսդիր պալատի մէջ միայն վնաս տուեց Էլզասին։—

Երկու օրից յետոյ, ամսոյս 17-ին, հաւաքվելու է այստեղ Էլզասի ներկայացուցիչների ժողով (Landesausschuss) որի գլխաւոր պարապմունք կը լինի երկրի բիւդժէտը որոշել և քննել մի քանի ներքին հարցերի վերաբերեալ նոր օրէնքների առաջարկութիւններ և նմանապէս իրանց կարծիքը յայտնել րայխսկանցլէրի կառավարութիւնից առաջարկած մի քանի հարցերի մասին։ Չը կարծեմ որ մուտքը ամենեցունց համար ազատ լինի, ինչ և իցէ միայն ժողովի վարչութիւնը (Bureau) իրաւունք պիտի ունենայ հրատարակել իր նստերի մասին տեղեկութիւններ։

Ա. Արծրունի.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յայտնվում է պատւելի վաճառականներին որ մեր գործարանը, որ պատրաստում է զանազան փրփրող խմիչքներ և զանազան մրգերից ԼԻՄՈՆԱԴՆԵՐ, երկար տարիներից սկսեալ է ընդհանուր յարգանք [illegible] և խնդրում ենք ուշադրութիւն դարձնել մեր գների վրայ, որը անհամեմատ նուազ են Մոսկվայի գործարանների գներից և ձեռնտու են կովկասեան [illegible], թէ գնի, թէ ճանապարհի ծախսի կողմից։

Մի և նոյն ժամանակ մենք պէտք է նկատենք, որ մեր մրգերի ԼԻՄՈՆԱԴՆԵՐ, [illegible] թէ ձմեռ, [illegible] երկար ժամանակ [illegible] խմիչքներ [illegible]

Գները մրգերից շինած լիմոնադների Կևասի, Վ[illegible], Մորիի, Վ[illegible], Նա[illegible]բինջի, Տանձի և Լիմոնի,—12 կոպ. մի կէս շշամեծութեան շշի համար և 7 կոպ. մի բաժակ պարունակող շշի համար.

Ըմանի համար վերցնվում է՝ առաջինի համար 7 կոպ., իսկ երկրորդի համար 5 կոպ.

Պատուէրներով խնդրում ենք դիմել մեր Փաբրիկա ՕԴԷՍՍԱՅԻ մէջ Կօբլէվսկի փողոցում, Վօրօնիչի տանը (*Одесса.* Коблевская улица, домъ Воронича) կամ պ. Կ. Ի. Տիսէնին Թիֆլիսում, որտեղ կարելի է ստանալ և մեր լիմոնադների օրինակներ։ 4 (10)

Подвалъ „КВАРЕЛЬ“ Вина

Тифлисъ. Дворцовая площадь, домъ Шабурова.

Կախեթու ամենալաւ գինին, Ղավչավաձէ իշխանների Կվարէլ գիւղից, զանազան տեսակի, գոյնի և թնդութեան ծախվում է Թիֆլիսում „ԿՎԱՐԷԼ“ անվանված խանութում։

Խանութը ուղարկում է օտարաքաղաքացիներին իր գինին թէ երկաթուղիների գծերով, թէ հասարակ ճանապարհներով, որտեղ որ կան տրանսպօրտների գործակատարութիւնները։

Գները չափաւոր են։ 3 (5)

ТИФЛИССКІЙ КОММЕРЧЕСКІЙ БАНКЪ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿ

Մինչև մի նոր փոփոխութիւն Յունիսի 21-ից 1875 թ.

ՎԵՐՑՆՈՒՄ Է

1\. ՓՈԽ ՏՈՒԱԾ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐՈՎ, ՏՈԿՈՍԱԲԵՐ ԹՂԹԵՐՈՎ ԱՊԱՀՈՎԱԾ

ա. Պետական բանկից ընդունվող 6½%

բ. „ „ չընդունվող. 7½%

2\. ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԸՆԹԱՑՈՂ ՀԱՇԻՒՈՎ

ա. Ապահոված տոկոսաբեր թղթերով 7%

բ. „ մուրհակներով 8½%

գ. Սօլօ մուրհակների հատմամբ, ապահոված տոկոսաբեր թղթերով 7%

3\. ՄՈՒՐՀԱԿՆԵՐԻ ՀԱՏՄԱՄԲ

ա. Մինչև 3 ամիս 8%

բ. „ 6 „ 8%

գ. „ 9 „ 8½%

4\. ՓՈԽ ՏՈՒԱԾ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐՈՎ, ԱՊՐԱՆՔԻ ԳՐԱՒԱԿԱՆՈՎ.

ա. Ճանապարհի վրայ, ուրիշ քաղաքներ ուղարկվող, կամ այնտեղից Թիֆլիս 10%

բ. Պահեստանոցում [illegible] առևտրի գործերի վրայ 9½%

գ. Թիֆլիսի պահեստներում մէջ. . . . . 8% *)

ՎԱՐՈՒՄ Է

1\. Գնումներին հասարակ ընթացող հաշւով 4%

2\. „ մինչև պահանջ. 4%

3\. „ 6 ամսով. 4½%

4\. „ 1 տարով 5%

5\. „ 2 տարով. 6%

6\. „ աւելի քան երկու տարով համաձայնվելով բանկի վարչութեան հետ։

7\. Կօմմիսիաներից և յանձնարարութիւններից. . . . ½ մինչև 2%

*) Բացի սորանից կօմմիսիայի համար վերցնվում է ⅛% մինչև 1%

Չորեքշաբթի յուլիսի 2-ին

կը տրվի

ԱՄԱՌՎԱՅ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ

ՀԱՅՈՑ ԿՕՆՑԷՐՏ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ

1\. Երաժշտութիւն այգիում

2\. „Ակամայ բժիշկ“ հեղ. Մօլիէրի, թատրոնում

3\. Երաժշտութիւն այգիում

Գները անչափ էժան են։ Այգին լուսաւորված կը լինի գազով։

ՅՈՒՆԻՍԻ 26. ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ ԹԻՖԼԻՍ. 1875.

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Յունիսի 25-ին)

	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլուիմպէրիալ).	5	90
Բամբակ Երևանու.	4	50
„ Ամերիկայի սերմից	6	—
Բուրդը Թուշի	7	—
Թարաքամի	3	80
Շաքարը ռսի (բրօցկու)	8	20
„ միւս տեսակը.	8	—
„ գազրան, տրանգիտ.	4	70
„ մաքսը վճարած	7	65
Շաքարաւազը Ռսի	6	80
Ղանվա Լիվանի լաւը	17	—
„ Մօկօ չատ լաւը	19	—
„ Մարտինկօի ցածր	12	—
Ալիւրը Երևանի	1	—
Ալիւրը Գեանջու հասարակ.	1	5
„ Շորագեալու.	1	20
Գարին	—	60
Մոմ.	10	30
Փոխանակագիր Պօլսի	6	40
„ Գավրէժի	4	42
Լօնդօնի կուրսը (Օդեսայի վերայ) 1 լիրան արժէ.	7	20
Մարսէլ և Փարիզ 349 ֆր. արժէ	100	

ՀՆՈՒԱԳԻՐ

Քսան բառից կազմված հեռագիրը աժէ՝

	Ր.	Կ.
Կովկասի և Անդրկովկասի գլխաւոր քաղաքները.	1	
Նոր-Նախիջևան.	1	
Մօսկվայ, Ս. Պետերբուրգ. Նիժնի-Նօվգօրօդ	2	
Աւստրիա	2	75
Անգլիա.	3	75
Գերմանիա.	2	63
Թիւրքիա	3	
Ֆրանսիա	3	50

ՆԱՒԵՐ

Օդէսայից Փօթի (ամառը) նաւը դուրս է գալիս հինգշաբթի օրերը ժամը 2-ին կէս օրից յետոյ։

Փօթիից Օդէսա կիրակի 6 ժամին կէսօրից յետոյ։

Օդէսայից Փօթի (ձմեռը) հինգշաբթի օրերը 3 ժամին։

Փօթիից Օդէսա հինգշաբթի օրերը առաւօտեան։

Փօթիից Կ. Պօլիս նաւը դուրս է գալիս երկուշաբթի առաւօտները։

Կ. Պօլսից Փօթի կիրակի առաւօտները։

ՓՕԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև Փօթի (ճանապարհորդների գնացքը) 8 ժամին 18 րօպէ առաւօտեան։ Մինչև Սուրամ (խառն գնացքը) երեկոյեան 8 ժամ. 17 րօպէ։

	առաւօտ.	երեկոյեան
Թիֆլիսից	8. 18	8. 17
Մցխէթ	9. 18	10. 48
Գորի.	11. 39	1. 43
Սուրամ.	1. 52	4. 30
Քութայիս	7. 55	
Փօթի.	11. 27	

	առաւօտ.
Փօթիից	7. 38
Քութայիս	10. 12
Սուրամ.	4. 57
Գորի.	7. 23
Մցխէթ.	9. 52
Թիֆլիս.	10. 49

Թիֆլիս գալիս է ճանապարհորդների գնացքը երեկոյեան 10 ժամին 49 րօպէ։

Տեղերի գինը՝ Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխէթ	90	68	38
Գորի.	3. 20	2. 40	1. 33
Սուրամ	5. 22	3. 92	2. 18
Քութայիս	9.	6. 75	3. 75
Փօթի	13. 1	9. 75	5. 42

ՓՕՍՏ

Ընդունում է

Ռուսաստան և Եւրոպա ամեն օր, բացի կիրակի։

Երկուշաբթի

Երևան (Ջուլֆ, Պարսկաստան) Օզուրգէթ, Ախալցխայ, Բէլի Կլիւչ, Բագուի և Գանձակի նահանգ (ծանր փոստ)։

Երեքշաբթի

Սև և Ազով ծովի ռուս նաւահանգիստներ (ձմեռը) Բագուի և Գանձակի նահանգներ (թեթև փոստ)։ Նուխի (Ցարսկի կոլոդցի, Զաքաթալ, Սղնախ, Թէլաւ, Լագօդէխ) թեթև փոստ։

Չորեքշաբթի

Երևան, (Ջուլֆ, Ալէքսանդրապօլ, Նոր-Բայազեդ) Զուգդիդ։

Հինգշաբթի

Սև և Միջերկրական ծովի տաճկաց նաւահանգիստներ։

Ուրբաթ

Երևան (Ջուլֆ, Պարսկաստան, Ալէքսանդրապօլ) Օզուրգէթ, Ախալցխա, Բէլի Կլիւչ, Սև և Ազով ծովի ռուս նաւահանգիստներ, (ամառը), Բագուի և Գանձակի նահանգները (թեթև փոստ)։

Շաբաթ

Նուխի, (Ցարսկ. կոլոդ. Զաքաթ. Սղն., Թէլաւ).

Փօթի-Թիֆլիսեան երկաթուղու կէտեր ամեն օր, բացի կիրակի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

	կոպ.
Բաց նամակը աժէ.	4
Ռուսաստան նամակը	8
Գերմանիա, Աւստրիա	8
Ֆրանսիա.	13
Անգլիա	14
Շվէյցարիա.	8
Թուրքիա (Կ. Պօլիս	20
Թիւրքիա (ցամաք)	20
Իտալիա	8
Ամէրիկա	28
Պարսկաստան	10
Հնդկաստան	70
Եգիպտոս	27

ՓՕՍՏԻ ԿԱՌՔԵՐ

Թիֆլիսից Վլադիկավկաս ամեն օր ամառը 6 ժամին կէս օրից յետոյ իսկ ձմեռը 4 ժամին։

Թիֆլիսից Պեատիգօրսկ, Ստավրապօլ և Րօստով հինգ շաբթի և շաբաթ օրերը 6 ժամին առաւօտեան։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ (Յունիսի 15-ին)

Լօնդօն մի րուբլ աժէ $33\frac{7}{8}$ պէնս (փոխանակ 40 պէնս)։

Փարիզ մի րուբլ աժէ 347 սանտիմ (փոխանակ 400 սանտիմ)։

Առաջին 5% փոխառութեան տոմսակ	212
Երկրորդ	207
5% բանկի տոմս. 1 շրջանի	99½
„ „ „ 2 „	99½
„ „ „ 3 „	—
5% րէնտա	103¾
Ազով-Դօնի բանկի ակցիաներ.	208
Օդէսայի Առևտր. բանկի ակցիաներ	212
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտի ընկերութ. օբլիգացիաներ	92

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—Կարամարեան. Պ. Տ. Մ. Ուղարկեցինք ձեզ երկու օրինակ Գիրք գիւղի հասարակութեան վճիռը։ Երևի ստացած կը լինէք։ Տեղեկացրէք մեզ։

—Փարիզ. Յարոյ. Ստացանք պատկերազարդ ամսագիրը։

—Կօջօր. Տիկին Կ. Ե. Մենք մի քանի բաժանորդուհի ունենք Կօջօրում և նրանց համար ամառվայ ամիսներին ուրախութեամբ կը կազմի խմբագրութիւնը իր սեփական փօստը։

Дозволено цензурою 25 Іюня 1875 г. Тифлисъ

Типографія Меликова.

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ